

EEN VISGRAATJAS MET HAAIENGRIJNS

Van Sylvia Witteman verschenen eerder:

Pekingend bij nacht
Het lekkerste dier
Ik verzin dit niet
Koken met Sylvia Witteman
Veel gezelliger dan bij u thuis
Tot dusver niets aan de hand
Staatsieportret van een stofzuiger
De huisvrouwmonologen
De troost van een warm visje
Een royale portie meeuwen
Plastic rozen
Iemand moet het doen
Mijn achterlijke kat Lola
Thuis mag ik niet meer zeuren
Jullie zijn zelf gek
Armeluiseten
Er speelde nog nét geen draaiorgel
We zijn hier niet in China
Boodschappen zonder leesbril
Overdag bang en 's avonds dronken

Sylvia Witteman

**Een visgraatjas met
haaiengrijs**

Nijgh & Van Ditmar
Amsterdam

De stukken in dit boek verschenen eerder in *de Volkskrant*.

www.nijghenvanditmar.nl

Copyright © Sylvia Witteman 2021

Foto auteur Lucas Göbel

Omslag Moker Ontwerp

Typografie Perfect Service

NUR 301 / ISBN 978 90 388 1107 9

Inhoud

Nostalgie	7	Spertijd	63
Geween	9	Challenge	65
Kammetje	11	Op	67
Minosabie	13	Cruciaal	69
Vrouwetje	15	Visgraatjas	71
Smaakvol	17	Grofvuil	73
Antislipsokken	19	Vliesje	75
Kraagje	21	Patatmeeuw	77
Coronaproof	23	Lachgaspatroon	79
Omi	25	Catch-22	81
Oogst	27	Avondklok	83
Zegeltjes	29	Stemwijzer	85
Melk	31	Vindhok	87
Coronatest	33	Connie	89
Klont	35	Maatregelen	91
Kassa	37	Bekvod	93
Mensenrecht	39	Abnormaal	95
Bezorgpunt	41	Vredesduif	97
Voltaire	43	Birò	99
Draaimolen	45	Held	101
Sinds	47	Afdruiprek	103
Haram	49	(C)anal	105
Ploem	51	Bruin	107
Handgranaten	53	Woodstock	109
Banketstaaf	55	Mand	111
Kapsones	57	Schape	113
Sirenes	59	Gembershot	115
Fruit	61	Open	117

Placemats 119
Fietslampjes 121
Thee 123
Bandoeng 125
Pulletjes 127
Requiem 129
Belegen 131
Kutzooi 133
Nier 135
Artis 137
Ontlezing 139
Kanaalstraat 141
Volkstuinparken 143
5G-chip 145
Passie 147
Hagedissen 149
Seksdwerg 151
Onheil 153
Rugpijn 155
Pens 157
Inktvlek 159
Krentenbollen 161
Pompoen 163
Moederliefde 165
Kortjakje 167
Guus 169
Urinare 171
Ozongas 173
Vibrator 175
Diadeem 177
Bokma 179
Stroepwaffel 181
Klavertje 183
Barkie 185
Onveilig 187
Krot 189

Nostalgie

Juist wilde ik zwierig de hoek om fietsen toen ik paniekerig ‘Wacht even!’ hoorde roepen. Ik remde. Links, aan de kade, zat een jongen van een jaar of twintig met een ouderwetse camera voor zijn gezicht, een Nikon van zowat een halve eeuw geleden. Rechts, voor een caféruit, stond een meisje te poseren. De jongen hief nog even bezwerend zijn hand op. De sluiters klikte. ‘Klaar!’ riep hij, en stond op.

Hij droeg een wit T-shirt dat hij in de hoge taille van zijn wijde, roestkleurige bandplooi broek had gestopt en zijn haar zat in een kuif als van de piepjonge Johnny Depp. Het meisje droeg net zo’n broek maar dan zachtblauw, en om haar smalle bovenlijfje hing een wijde, zalmroze bloes met extreme schouder vullingen. Ze had de voorpanden rond haar taille in een knoop gelegd.

Geamuseerd bekeek ik ze. Ze zagen eruit zoals mijn vrienden en ik in de jaren tachtig, maar dan met mooiere tanden en schoon haar. Zelfs haar wijnrode (dat noemden we indertijd ‘bordeauxrode’) handtasje kwam me bekend voor. En dan die camera, met filmrolletje!

Grote brokken herinnering kwamen bovendrijven. Aan mijn eigen levensgrote Nikon, met goedkope Oost-Duitse lenzen. Aan de foto’s, waarvan je pas na het afdrukken kon zien dat ze mislukt waren. Aan mijn dokaatje in de badkamer, het geklooi met een spoeltje in een zwarte zak, de geur van verse fixeer. Aan alle rare landen waar ik met die camera belandde, en aan de vele wildvreemden die ik onbewust heb vereeuwigd, omdat ze per ongeluk door het beeld liepen.

Toen schiep God de digitale minicamera. Ik doekte opge-

lucht mijn doka op en maakte een miljoen foto's van de poes. Wat een gemak en vrijheid! En hop, daar was de smartphone, waarmee ik twee miljoen foto's van de poes maakte. Zelfs opslaan hoefde nu ook al niet meer. Allemaal automatisch in de cloud. Ik bekijk ze nooit, want het zijn er veel te veel, en een poes is een poes, niet? Net zoals ik, sinds Spotify, geen muziek meer draai. Overdaad.

Wat is er nog meer verdwenen? Aan iemand op straat de weg vragen. In de stilstaande auto blijven zitten omdat er een fijn liedje op de radio is. Thuisblijven omdat *Brideshead Revisited* wordt uitgezonden.

Ik begrijp die kinderen wel, in hun jarentachtigkieren. Ze hebben nostalgie naar iets wat ze nooit hebben meegemaakt. Hoe kitscherig ook, zo'n ouderwetse camera is natuurlijk heel mindful. Net als een typemachine. En een pick-up. Binnenkort zal Tinder ook wel sneuvelen, en dan trouwt iedereen weer gewoon met een meisje uit zijn eigen dorp. Prima hoor.

Maar ik trek de grens bij die monsterlijke schoudervullingen.

Geween

Mijn moeder, 82, had 's avonds haar heup gebroken en lag in een ziekenhuisbed bleekjes te wachten op de dingen die ongetwijfeld komen gingen. Mijn broer, die er een bedenkelijk gevoel voor humor op na houdt, stichtte de appgroep 'Heup doet leven'. Algauw verschenen daar röntgenfoto's. Ik zag het bekken waar ik 54 jaar geleden uit tevoorschijn was gekomen, en werd bevangen door allerlei kitscherige gevoelens, die ont-aardden in 'geween en knersingen der tanden'.

Daarna kreeg ik een filmpje van mijn moeder, klein en mager in dat levensgrote ziekenhuisbed. 'Heb je nog een vrolijke boodschap voor de nabestaanden?' vroeg mijn broer haar monter, op een stoel ernaast. Daar kikkerde ze van op. Op het scherm sommeerde ze mij 'lekker te gaan slapen'. Ja, makkelijk lullen: zij kreeg morfine.

De volgende dag ging ik erheen. Liefst had ik al mijn kinderen meegenomen, om haar (en mij) met een gedurige stroom meligheden aan de haren uit een zompig moeras van tobberij te trekken. Maar dat mocht niet. Corona hè? Ik moest alléén, met mijn lullige zakje weespermoppen.

'U heeft de afgelopen 24 uur geen klachten gehad?' wilde de poortwachter weten. Hij leek op de Disneyversie van Aladdin. Ik heb al 54 jaar zeer diverse klachten maar die zitten, zoals dat heet, tussen de oren, dus ik schudde mijn hoofd.

Daar lag mijn moeder. Ze werd juist, met bed en al, door twee potige verpleegsters naar een andere kamer gereden. Ik haalde haar spulletjes uit dat enge ziekenhuiskastje en pakte ze in. Een vestje. Een handtas. Een pyjamabroek. Een tandenborstel. Haar bril, met elastiekjes om de poten, omdat hij te wijd was geworden.

In kamer 424 pakte ik alles weer uit en borg het op in een identiek eng kastje. Ik gaf mijn moeder een beker water. En daar volgde de betekenisvolle conversatie die oude moeders over de hele wereld voeren met hun dochters: 'Waar is mijn vestje?' 'Hier, kijk, mama, in deze kast.' 'Nee, dat is mijn róze vestje. Ik had ook nog een bruin vestje.' 'O, misschien nog in de andere kamer. Ik ga zo kijken.' 'Het was een heel mooi vestje. Het kostte honderdtien euro.' 'Kijk, hier is het al. Het zat in je tas!' 'Maar ik had ook nog een andere tas. Met mijn telefoon erin.' 'Ja, die is hier... kijk...' 'Mijn telefoon moet in dat kleine vakje, opzij.' 'Ja, doe ik, mama.'

Of het bezoek afscheid wilde nemen. Ja, dat deed het bezoek. Waarna het bezoek, in de ziekenhuishal, opnieuw een traantje liet. De poortwachter keek er niet van op. Dat zien ze hier elke dag.

Heup doet leven.

Kammetje

Ik ging mijn oude moeder bezoeken in het ziekenhuis, waar zij zojuist was voorzien van een kakelverse heup. Ik had een rode roos bij me, in een leeg bierflesje van het merk Corona. Mijn kinderen drinken dat bier graag met een partje limoen in de flessenhals (in mijn jeugd moesten we het doen met... nee, niet zeuren), dus die limoen moest ik er eerst uit pulken, met behulp van een fonduevorkje. Duizenden fruitvliegjes verhuisden inschikkelijk naar een overrijpe banaan op de keukentafel.

Naast mijn moeders bed bleek al een vaas vol rode rozen te staan, meegebracht door mijn broer. Vaas boven baas, maar hij had zijn rozen dan weer niet schuin afgesneden. Man en vrouw zijn, volkomen terecht, voor de wet gelijk, maar bij het genetisch pakket voor mannen wordt 'bloemen schuin afsnijden' nu eenmaal niet verstrekt.

Mijn moeder, intussen, raakte bevangen door een stijgende onrust. Ze kon haar kam nergens vinden. Ik ook niet, bleek na lang zoeken in alle kastjes en tasjes. Geen nood, elders in het ziekenhuis bevond zich een winkeltje met 'geschenken en toiletartikelen'. Ik bezwoer mijn moeder dat geld geen rol speelde en toog erheen.

Op de liftdeuren in de hal stond met koeienletters: MAXIMAAL 2 PERSONEN. ONS ZORGPERSONEEL GAAT ALTIJD VOOR. De eerste lift die openging stond stampvol mensen, onder wie drie verpleegkundigen en een man met een scheurende hoest. Niemand droeg een mondmasker. 'U kunt nog wel mee, hoor!' riep een van de verpleegkundigen vriendelijk. Ik ging toch maar met de trap.

De mevrouw in het winkeltje trok de ene la na de andere voor me open, maar die bleken stuk voor stuk louter kerstversiering te bevatten. Sorry, de kammetjes waren uitverkocht 'door corona'. Terwijl ik piekerde over het verband tussen kammetjes en corona, liep ik terug naar mijn moeder. Naast haar bed stond een Mesopotamisch prinsesje glimlachend op te sommen waar ze allemaal uit mocht kiezen voor het avondeten. Vier verschillende gerechten! En ik maar meesmuilend denken dat men in zo'n ziekenhuis elke dag een natte schnitzel kreeg met puree uit een tube!

Terwijl ik me stond te schamen, koos mijn moeder voor 'tagliatelle met pesto en vegetarische kip'. 'Maar ik eet het niet op, hoor,' zei ze er grimmig bij. *That's the spirit!* Het kammetje was inmiddels tóch opgedoken, uit een brillenkoker. Voorzichtig, met ingehouden adem, kamde ik haar broze haar. Was het nu echt al een halfjaar geleden dat ik mijn moeder voor het laatst had aangeraakt?

Ik dacht aan de fascinerende linguïstische hersenkraker '*Time flies like an arrow. Fruit flies like a banana.*' Die leek me te lastig voor mijn moeder.

Tóch al, maar nu helemaal.

Minosabie

Stadsarchief Amsterdam is een gortdroge naam voor een gebouw waar geregeld de fascinerendste dingen te zien zijn. Ik was erheen gegaan voor de tentoonstelling *Vondelingen*, over het 'Aalmoezeniersweeshuis' rond 1800. Mét mondkapje. Omdat ik een heel kleine neus heb kruipt dat ding telkens naar boven, over mijn ogen, zodat ik bijna de trappen van het stadsarchief af lazerde. Nou ja, het was voor de goede zaak.

Terwijl ik de briefjes stond te lezen van de wanhopige moeders die hun kind te vondeling hadden gelegd (het waren er twee à drie per dag, alleen al in Amsterdam), stond er bij de ingang een vrouw op luide, bekakte toon ruzie te maken met de suppoost. Ze moest een mondkapje op, en dat wilde ze niet. Ze had overigens een grote, spitse neus, dus dat kan het probleem niet geweest zijn. Haar dochttertje stond zich naast haar kapot te schamen. Ze mochten uiteindelijk tóch naar binnen, de vrouw met een zijden sjaaltje voor haar lawaaiige bakkes.

'Versoeke dit Kind te laate Doopen Anna Elisabet waar voor op zijn Tijd belooning zal geschieden', las ik op een hartvormig kaartje, dat om het nekje van een vondeling had gehangen. Gedoopt werden die kindjes meestal wel, waarna ze geregeld jong stierven, aan 'stuypen' bijvoorbeeld. Niet alleen vondelingen, trouwens. De zuigelingensterfte lag in Nederland toen rond de 25 procent. Bedrukt bekeek ik een poppig klein, met toewijding gehaakt jurkje, aangevreten door de tand des tijds. Details zijn vaak het aangrijpendst.

Dat laatste bleek ook weer bij de ándere tentoonstelling in het Stadsarchief, *Amsterdammers en slavernij*. De brieven van Gideon Charles bijvoorbeeld, die als klein jongetje in 1817

achterbleef in slavernij in Suriname, aan zijn vader, inmiddels vrij man in het verre Amsterdam. Pas in 1863 kon Gideon zijn vader schrijven dat ook hij eindelijk was bevrijd: 'Deze brief diende u te laten weten dat ik en mijne geheele betrekking door mijnheer Box is geëmancipeerd.'

Er was een lange lijst namen te lezen van slavinnen die door de baas van plantage Wederzorg gedwongen waren tot 'vleeschelijke gemeenschap'. Ana, Mietje, Fortuna, Lisette, Christina, Minosabie... vol ongeloof las ik die laatste naam. Minosabie. 'Mi no sabie'. Je hoeft geen talenwonder te zijn om te begrijpen wat dat betekent: 'Ik weet het niet'.

Hoe zat dat? Wie had dat meisje die onverschillige naam gegeven? De eigenaar van de plantage, die te lui, te cynisch of anderszins te schofferig was om een echte naam te bedenken? Of de moeder, die haar dochtertje in het geheim wél een mooie, Afrikaanse naam had gegeven? Had ze daarbij gedacht: Klootzak, jij zult haar échte naam nooit te weten krijgen?

Minosabie.

Vrouwtje

Ik had een damesblad beloofd foto's te maken van voorwerpen 'waar ik blij van word'. Het eerste dat in me opkwam was mijn fiets. Ik greep hem bij zijn aftandse lurven en reed naar de dichtstbijzijnde waterkant. Zo'n woonbootje op de achtergrond doet het altijd leuk, niet? Bloembakje ernaast, Citroënetje DS op de kade, en voilà, mijn fiets kon zó aan de muur bij Ikea, in een lijstje van whitewash-sloophout.

'Waarom maak jij foto's van die fiets?' hoorde ik plotseling, van heel dichtbij, in mijn oor. Geschrokken sprong ik rechtop. Naast me stond een man in een afgezakte joggingbroek en een capuchontrui die een stuk van zijn buik bloot liet. Zoiets staat mannen heel schattig tot ze een jaar of acht zijn, maar deze was vijftig, bleek en spekkig. Hij rook naar afgewerkt Kanon-bier en een lang niet verschoond bed.

'Jezus, man, ik schrik me de tering,' zei ik. 'Nergens voor nodig, vrouwtje,' antwoordde hij lijsig. 'Robbie wil gewoon effe weten waarom jij een foto maakt van die fiets.' Mannen die 'vrouwtje' zeggen en over zichzelf spreken in de derde persoon: ze bestaan blijkbaar nog. Ook stond hij nog steeds veel te dichtbij. Hij lachte, maar niet aanstekelijk.

Ik keek om me heen. Achter me bevond zich café Oranje, een voetbalcafé, maar vooral een notoire sneuveltent waar de verworpenen der aarde vanaf het middaguur onsamenhangend tegen elkaar staan te zwetsen. Alles wat daar ooit oranje was, is vervaagd tot een soort steunkousenkleur. Het was pas tien uur 's ochtends, en café Oranje was nog dicht. Er was verder niemand op die kade.

'Het is mijn eigen fiets,' zei ik. De man lachte nog eens

schamper. ‘Dus jij...’ hernam hij, weer zo lizig, toen er, naast die woonboot, een luid gekrijs klonk. Geen mens hoor, maar een meerkoetje. Meerkoetjes hebben onder dat lieve lijfe doodenge poten als grauwe vogelspinnen, maar daar kunnen ze niets aan doen.

Op het dak van de boot zat een lapjeskat in sluiphouding. ‘Kssssijjt!’ riep ik, terwijl ik strategisch een stap opzij deed, uit Robbies dampkring. De kat trok per omgaande een gezicht alsof hij helemáál geen trek had in meerkoet, welnee, hoe kwamen we erbij?

‘Wat doe jij nou?’ hernam Robbie, opeens een stuk minder lizig. ‘Achterlijk wijf! Láát die kat, godverdomme! Katten vangen vogels. Dat is de natúúr!’ Hij kwam weer een stap dichterbij. Ik greep mijn fiets, sprong erop en fietste hard weg. Thuis sloeg ik hijgend de deur achter me dicht. Kom, gauw verder met de voorwerpen ‘waar ik blij van word’.

‘Mama!’ riep mijn zoon even later verbaasd. ‘Waarom maak jij foto’s van de pepermolen?’

Smaakvol

Mijn favoriete vakantiepark, het diep tragische, vervallen ‘Vacantievreugd’ in Zuid-Limburg, is vorig jaar tot op de laatste steen afgebroken. Er worden nu ‘smaakvolle’ villa’s van drie ton gebouwd, dus daar hoef ik nooit meer heen. Als ik iets smaakvols wil zien, ga ik wel naar een museum.

We belandden in een ánder Limburgs park; zeventien man, een baby, een poes en een grote braadpan vol stoofvlees. De zon scheen door alle regenvoorspellingen heen en ik was nog jarig ook: 55, een leeftijd waarop de gewone desillusies van het leven langzamerhand plaats beginnen te maken voor gestaag toenemende doodsangst.

Van mijn kinderen mocht ik niet zeuren. Zelf waren ze juist zo opgetogen, want ze zijn dol op vakantieparken. Vroeger vermaakten zij en hun vriendjes zich er hele dagen met ping-pongen, zwemmen en kastanjes rapen, maar tegenwoordig bestaat het vertier vooral uit rondrijden in een door mij voor veel te veel geld gehuurd golfkarretje.

‘Kijk ze nou toch een schik hebben,’ zei ik ontroerd tegen huisgenoot P. ‘En ze hebben ook nog een cake gebakken!’ De cake bleek een hasjcake, trouwens, wat die gierende lol wel verklaarde, en ik was opgelucht en dankbaar dat ik met mijn doorgaans zo stomme kop niet per ongeluk een plak van die cake had gesneden en opgegeten. Tip voor tieners: als je een hasjcake in de ijskast zet, plak er dan een briefje met HASJ-CAKE op, in levensgrote letters, want je ouders zetten geen leesbril op als ze iets te eten pakken.

Van mijn oudste zoon had ik een mooi cadeau gekregen: een bon voor ‘tien vervelende klusjes’. Ik wist er meteen een:

zijn baard afscheren, want met dat ding op zijn gezicht lijkt hij op Thierry Baudet. Mijn zoon keek moeilijk, maar verdween toch naar de badkamer. ‘Geef je mascara eens,’ riep hij even later, maar ik vreesde (terecht, zo bleek later) voor een hitler-snor, dus die had ik zogenaamd niet bij me.

Toen hij ook dat laatste stukje snor na veel dreigen en vlei-en had afgeschoren, kon ik me getroost aan de rest van mijn verjaardag wijden. Met twee appels in mijn jaszak begaf ik me naar de kinderboerderij, op zoek naar een bonafide varken om te voeren.

Maar het varkenshok was leeg, evenals het kippen- en konijn-hok. Er lag nog wél stro in, en in dat stro zat een meisje van een jaar of tien te telefoneren. ‘Pap,’ zei ze. ‘Er zijn helemaal geen dieren. Alleen eenden. Eenden zijn echt kankersaai.’

Ik ging terug naar mijn huisje, waar ze slingers hadden opgehangen. Ook was er heel veel drank en eten. Wat er de rest van de avond gebeurde ben ik gelukkig vergeten.

Antislipsokken

Mijn oude moeder heeft een nieuwe heup gekregen, en ligt van het een en ander bij te komen in een verpleeghuis. Het huis heeft een ironisch-lieflijke naam (laten we het De Lusthof noemen) voor een treurige flat vol zieke mensen in een ongezellige buitenwijk, maar mijn moeder wordt goed verzorgd. Zij krijgt echte boter op haar brood en om de dag een ei. Ze wordt in bed gewassen en voelt zich 'als een baby'.

Op gezette tijden fiets ik naar De Lusthof en breng dan kleinigheden mee die haar ziekbed verlichten. Een bordje pannenkoeken. Een puzzelboekje. Een foto van haar kleine sinaasappelboom, thuis, om te bewijzen dat het écht goed met hem gaat: kijk maar, er komen alweer nieuwe sinaasappeltjes aan. Ze zijn nog groen, maar ze worden gauw oranje. Ja, ik heb hem water gegeven. Ja, ik zal hem morgen besproeien met de plantenspuit. Dat vindt hij vast lekker.

Veeleisend is mijn moeder niet. Mijn aanbod om de puskleurige, kale muren van haar kamer met vrolijke posters te behangen wees ze af. Een kalender hangt er wel, zo'n ouderwetse, kartonnen, met een schuifje dat op 26 april stond. Toen ik het naar de juiste datum schoof, zei mijn moeder: 'Ach, láát toch...' Wat doet het er ook toe, als je in de 80 bent?

Wel wilde ze graag nieuwe antislipsokken. Dat snap ik wel. De antislipsokken die ze van het ziekenhuis kreeg zijn groen, en overdekt met witte kruisjes. Daardoor lijken ze op oorlogsbegraafplaatsen. Mijn moeder draagt een compleet Margraten aan elke voet, en daarmee schuifelt ze alweer helemaal zelf naar de wc. Héél voorzichtig.

'Ik ga maar weer eens,' zeg ik altijd na een uurtje. Dat vindt

mijn moeder best. Ze weet dat ik gauw weer terugkom. Niet alleen voor haar, trouwens. Op de site van De Lusthof heb ik gelezen dat er ‘regelmatig een dierenbezoekteam langskomt’: een ‘lieve Berner sennenhond en vier cavia’s zijn dan te gast. De grote knuffelhond heeft opleidingen gevolgd en is een gecertificeerde therapiehond.’

Ik kan niet wachten tot ik die dieren te zien krijg. Zouden die cavia’s op de rug van die sint-bernard zitten, en zwaaien met minuscule vlaggetjes? Zou die lieve, grote hond een vaatje cognac om zijn nek hebben hangen, zoals vroeger, in de Alpenneeuw? Mijn moeder zou best een borreltje lusten, maar ja, dat geven ze je niet in De Lusthof, nog geen vingerhoedje Pleegzuster Bloedwijn. En zelf durf ik ook geen fles jajem naar binnen te smokkelen, dat is vast heel erg verboden.

Mijn moeder moet maar gauw naar huis.

Maar eerst wil ik die hond zien. Met die cavia’s op zijn rug.